

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ В РОМАНІ ДЖОДІ ПІКОЛТ «АНГЕЛ ДЛЯ СЕСТРИ»

Переклад медичної термінології є досить складним завданням, адже медичні терміни потребують від перекладача не лише високого рівня знань граматики і лексики мови, обізнаності у галузі медицини, але і достатнього знання мови перекладу. Мова – це не лише засіб спілкування нації, але і вмістилище культурологічної, соціологічної та історичної інформації про народ.

Актуальність теми полягає в тому, що у зв'язку зі швидким розвитком медицини та медичного обладнання, з'являються все більше термінів та термінологічних сполучень. Термінологічний пласт лексики стає найбільш рухомим елементом медичної літератури, а його бурхливий розвиток примушує звертатися до певної уніфікації термінології та до регламентації її вживання. В зв'язку з цим виникають значні труднощі при перекладі медичних термінів.

Метою даної роботи є розкриття особливості перекладу медичної термінології з англійської мови на російську, та, на прикладі термінів, які було відібрано з роману Дж. Піколт «Ангел для сестри», показати, за допомогою яких засобів здійснюється їх переклад.

Дослідження даної теми проводиться на матеріалі роману Джоді Піколт «My sister's Keeper» та його перекладу, виконаного Ольгою Бершадською.

Незважаючи на відносно тривале існування термінознавства, до цього часу немає одного загальноприйнятого визначення слова «термін». І все ще актуальним залишається завдання його визначення. Для нашої роботи найбільш прийнятним видається визначення А. М. Паршина [5, 10], який під терміном розуміє «слово (або групу слів), що мають у межах даної галузі або спеціалізації конкретний і єдиний сенс, що виключає будь-яку можливість іншого, що відрізняється від передбаченого автором розуміння або тлумачення».

Усі терміни по своїй будові А.Я. Коваленко поділяє на:

- прості, які складаються із одного слова;
- складні, які складаються з двох чи більше слів і пишуться разом або через дефіс;
- терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів.

Терміни-словосполучення поділяються на три типи.

До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо і які зберігають своє значення. Характерною особливістю є їх членування і виділення складових компонентів – самостійних термінів.

До другого типу відносяться такі терміни-словосполучення, які мають один із компонентів технічний термін, а другий – загальноживової лексики. Компонентами такого типу можуть бути два іменники, або іменник і прикметник. Цей спосіб утворення науково-технічних термінів більш продуктивний, ніж перший, де два компоненти є самостійними термінами.

До третього типу відносяться терміни-словосполучення, обидва компоненти яких являються собою слова загальноживової лексики і тільки сполучення цих слів є терміном. Ці термінологічні словосполучення не розкладаються на окремі компоненти і зв'язок між компонентами більш тісний. Специфічна риса – ідіоматичність. Такий спосіб утворення науково-технічних термінів непродуктивний.

Отже, А. Я. Коваленко [3, 17] звертає увагу на те, що усі терміни об'єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття однієї галузі знань. Р. Ф. Проніна [6, 21] стверджує, що компоненти термінів-словосполучень знаходяться в атрибутивному зв'язку.

Атрибутивний зв'язок може здійснюватись з допомогою:

- прийменникових сполучень;
- конструкцій типу «іменник + іменник»;
- конструкцій типу «прикметник + іменник», яка є найбільш розповсюдженою в технічній літературі. При цьому важливо мати на увазі, що визначення і визначуване інколи представляють собою тісно зв'язану синтаксичну групу. Тому при перекладі потрібно звертати увагу на те, чи являється прикметник визначенням іменника за ним чи разом з ним утворює термін.

- конструкції типу «дієприкметник I + іменник»;
- конструкції типу «дієприкметник II + іменник»;

Визначальний компонент може бути виражений групою слів, яка виступає як єдиний семантичний комплекс. Визначальний компонент складного терміна може складатись з:

- прикметник + прикметник;
- прикметник + іменник;
- іменник + дієприкметник;
- іменник + іменник;
- групи слів;
- одного з елементів визначального компонента, який може мати коротку форму;
- цілого ідіоматичного словосполучення.

Нижче в таблиці наведено дані, що свідчать про частотність вживання різних видів термінів, які зустрічаються в нашій вибірці:

Таблиця 1

Структурні типи медичних термінів в романі «Ангел для сестри»

Тип терміна	Кількість	%
Прості	120	46%
Складні	7	3%
Термінологічні словосполучення	112	43%
Абревіатури	21	8%
Всього	260	100%

Як свідчать дані таблиці, найбільш поширеними є прості терміни (46%), наприклад: *insomnia, gene, mucus, contraction, protein, conjunctivitis*. Термінологічні сполучення також вживаються досить часто (43%): *donate peripheral blood stem cells, complete blood count, high blood pressure*. У 21 випадку було використано абревіатури, що складає 8% від загального об'єму вибірки: *EMT, DNA, ATRA, BP, ER*.

У Таблиці 2, представлений нижче, наведені також особливості граматичного вираження відібраних термінів.

Таблиця 2

Граматичне вираження медичних термінів в романі «Ангел для сестри»

Вираження терміна	Кількість	%
Іменник	130	50%
Дієслово	3	1%
Іменником + дієслово	9	4%
Прикметник + іменник	42	16%
Прикметник	8	3%
Іменник + іменник	37	14%
Інші випадки	31	12%
Всього	260	100%

Виходячи з даних таблиці, найчастіше медичні терміни в романі Джоді Піколт «Ангел для сестри» виражені іменником (*anemia, virus, stethoscope, nausea, tumor, phlebotomy*) – 50%. Досить велика кількість (16%) виражена прикметником + іменником (*marine biologist, irregular heartbeat, epileptic seizure*) та іменником + іменником (*breast cancer, anthrax hoax, radiation therapist, nadir sepsis*). Одним лише прикметником (*embryonic, pregnant, saline*) та іменником + дієсловом виражається рідко (*donate an organ, run a few tests, lose consciousness, put on oxygen*) – 3% та 4% відповідно, а дієслівне вираження терміну зустрічається лише в 1% випадків (*to diagnose, to relapse*).

До групи «Інші випадки» у наведеній таблиці було віднесено поодинокі випадки граматичного вираження медичних термінів в залученому матеріалі дослідження. Серед них зустрічаються терміни виражені прикметником + прикметником + іменником (*acute promyelocytic leukemia, quick cardiac strip*), іменником + іменником + іменником (*donor lymphocyte infusion, second-*

degree burns), прикметником + прикметником + прикметником (*light general anesthetic*), дієсловом + прикметником + іменником + іменником + іменником (*donate peripheral blood stem cells*), іменником + іменником + іменником + іменником (*polymerase chain reaction test*).

За своїми семантичними ознаками терміни можуть бути поділені на декілька лексико-тематичних груп. В нашій роботі ми поділимо терміни за такими критеріями значень:

- органи тіла та їх опис за системами органів;
- методи обстеження пацієнтів;
- хвороби та їх перебіжний характер, тривалість, інтенсивність, а також модифікації;
- структурні підрозділи лікарні та медперсонал;
- лікарські інструменти та інші медичні поняття.

Результати систематизації залученої вибірки наведено у Таблиці 3.

Таблиця 3

Тематичні групи медичних термінів

Тематична група	Кількість	%
Органи тіла та їх опис за системами органів	54	20%
Методи обстеження пацієнтів	59	23%
Хвороби та їх перебіжний характер, тривалість, інтенсивність, а також модифікації	70	27%
Структурні підрозділи лікарні та медперсонал	21	8%
Лікарські інструменти	21	8%
Інші медичні поняття	35	14%
Всього	260	100%

Як ми можемо побачити з Таблиці 3, перевагу, хоча і незначну, має тематична група медичних термінів «Хвороби та їх перебіжний характер, тривалість, інтенсивність, а також модифікації». Її можна поділити на такі змістові підгрупи:

1. Терміни, що є назвами несприятливих впливів на організм людини (механічних, температурних та ін.), які викликають різні захворювання: *virus, stem cell transplant*.

2. Терміни, що є назвами загальних хвороб чи розладів організму, які мають вплив на окремих анатомічний орган людини чи певну систему їх: *organ failure, developmental delays, meningitis, end-stage kidney disease*.

3. Терміни-найменування часток, що утворюються в (на) організмі людини і спричиняють захворювання: *clot, wart, zits*.

Досить велика кількість термінів також належить до таких тематичних груп як «Методи обстеження пацієнтів» та «Органи тіла та їх опис за системами органів».

Тематична група — методи обстеження пацієнтів — складається з термінів, які є назвами: а) узагальнених методів лікування: *donate peripheral*

blood stem cells, traumatic blood draw; б) механічних, штучних матеріалів, які замінюють частину або орган в цілому: *transplant, iron lung*;

Терміни, які відносяться до тематичних груп «Структурні підрозділи лікарні та медперсонал» (*nephrologist, therapist, oncologist, cancer ward, abortion clinic*) та «Медичні пристрої» (*stethoscope, mahhukar catheter, operating table, suction tube*) не є дуже частотними.

Тематична група «Інші медичні поняття» включає в себе різноманітні медичні терміни серед яких є терміни, які позначають діагностику захворювання (*ultrasound*), період вагітності (*designer infants, conceive, contraction*) та інші.

Проблемою перекладу термінів займалася ціла низка вчених-перекладознавців (В. Н. Комісаров, Я. І. Рецкер, В. І. Тарханов).

Ми розподілили способи перекладу термінів за класифікацією Т. А. Казакової, а саме виділяємо:

- Еквівалент
- Описовий переклад
- Опушення

Таблиця 4

Способи передачі медичних термінів в творі «Ангел для сестри»

Спосіб перекладу	Кількість	%
Еквівалент	166	64%
Описовий переклад	46	17%
Опушення	41	16%
Неадекватний переклад	7	3%
Всього	260	100%

Отже перший спосіб, який ми розглянемо – це спосіб **еквіваленту** (166 прикладів, що складає 64 % від загального обсягу), тобто постійної та рівнозначної відповідності між лексичними одиницями на мові оригіналу і мові перекладу, яка не залежить від контексту.

Розглядаючи саме цей спосіб перекладу, треба зазначити, що для систематизації вибірки, що відповідає цьому способу, було частково залучено і класифікацію перекладу термінів, запропоновану В. Н. Комісаровим, Я. І. Рецкером, В. І. Тархановим [4, 56], а саме:

- в якості еквівалента береться російський термін, форма якого не зв'язана з формою англійського терміна;
- еквівалент утворений шляхом транскрибування англійського терміна;
- еквівалент утворений шляхом дослівного перекладу (калькування) англійського терміну;
- еквівалент утворений сполученням транскрибування та дослівного перекладу;

Проілюструємо це в таблиці нижче:

Таблиця 5

Способи передачі еквівалента в творі «Ангел для сестри»

Спосіб перекладу еквівалента	Кількість	%
Російський термін, форма якого не пов'язана з формою англійського терміна	72	43%
Транскрибування	37	22%
Калькування	42	24%
Транскрибування та дослівний переклад	18	11%
Всього	169	100%

Такий спосіб передачі медичних термінів, як **описовий переклад** є мало частотним в порівнянні з еквівалентом (46 прикладів, що сягає 17% від загальної кількості):

A ventilator – аппарат искусственной вентиляции легких.

Designer infants – дети, зачатые с применением методов генной инженерии.

Останній спосіб перекладу медичних термінів, на якому ми зупинимо нашу увагу – це **опушення**:

Molecular relapse and granulocyte and portacath — these words are part of my vocabulary, even though I'll never find them on any SAT [5, 4].

Молекулярный рецидив, гранулоцит – эти слова знакомы мне, хотя их не встретишь ни в одном экзаменационном тесте [7, 5].

Крім того, було виявлено випадки неадекватного перекладу медичних термінів, що також відбито у таблиці 4. Наприклад: *stroke* – інфаркт, *lymphocytes* – лейкоцити, *butt* – груди.

Отже, провівши дане дослідження можна з впевненістю сказати, що переклад медичних термінів страва не з легких та потребує ґрунтовних фонових знань. Дослідження показало, що дуже часто перекладач роману «Ангел для сестри» обирає не вдалі варіанти перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови. – Харків: Основа, 1993. – 255 с.
2. Казакова Т. А. Практические основы перевода СПб.: «Издательство Союз», 2001 г. – 320 с.
3. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. – Київ.: Фірма «ІНКОС», 2002. – 302 с.
4. Комиссаров В.Н., Я.И. Рецкер, В.И. Тархов. Пособие по переводу с английского языка на русский: Лексико-фразеологические основы перевода. – М.: Из-во литературы на иностранном языке, 1960. – 175 с.
5. Паршин А. Теория и практика перевода. – М.: Наука, 2001. – 227 с.

6. Пронина Р.Ф. Перевод английской научно-технической литературы. – М.: 1986. – 198 с.
7. Пиколт, Джоди. Ангел для сестры. – Белгород, Харьков: Книжный клуб “Клуб семейного досуга”, 2011. – 432 с.
8. Picoult, Jodi. My sister’s Keeper. – Atria books: New York, 2004. – 432p.